

Vergaderjaar 1993–1994

23 464

Wijziging van het voorstel van wet op de rechtsbijstand en enkele andere wetten

Nr. 5

VERSLAG

Vastgesteld 2 december 1993

De vaste Commissie voor Justitie¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit wetsvoorstel, heeft de eer als volgt verslag uit te brengen van haar bevindingen.

Onder het voorbehoud dat de regering de gemaakte opmerkingen en gestelde vragen tijdig zal hebben beantwoord, acht de commissie de openbare behandeling van dit wetsvoorstel voldoende voorbereid.

Algemeen

De leden van de CDA-fractie dankten de regering voor de snelle en grondige uitwerking van hun wens een eigen bijdrage voor rechtsbijstand ook te gaan heffen in strafzaken.

Zij waren van mening dat in heel veel strafprocedures het onderscheid ten opzichte van overige rechtsgebieden als sociale zekerheids- en administratieve procedures zo gering is dat een volledig gratis rechtsbijstand in strafzaken niet gerechtvaardigd kan worden.

Zij hadden vastgesteld dat alle ambtshalve toevoegingen gevrijwaard blijven van de eigen bijdrageregeling. Zij namen aan dat daardoor ook het in de plenaire behandeling van wetsvoorstel 22 609 Wet op de rechtsbijstand naar voren gekomen probleem van de werking van een dergelijke regeling ten aanzien van verdachten die worden heengezonden wegens het cellentekort, uit de wereld is geholpen. Er is hier, zo namen deze leden aan, in alle gevallen sprake van een ambtshalve toevoeging.

De leden van de PvdA-fractie konden instemmen met het wetsvoorstel dat voorziet in invoering van een eigen-bijdrageregeling in strafzaken in die gevallen waarin de betrokkene niet rechtens van zijn vrijheid is beroofd.

Deze leden waren van mening dat, daar waar de budgettaire positie van de overheid en de stijgende kosten van rechtsbijstand nopen tot verhoging van eigen bijdragen in civiele en bestuursrechtzaken, er geen gronden zijn rechtzoekenden in strafzaken die niet rechtens van hun vrijheid zijn beroofd, nog langer te vrijwaren van een eigen-bijdrage-regeling.

¹ Samenstelling:

Leden: Stoffelen (PvdA), V. A. M. van der Burg (CDA), Schutte (GPV), Krajenbrink (CDA), Korthals (VVD), Wiebenga (VVD), Laning-Boersema (CDA), Dijkstal (VVD), Vermeend (PvdA), Brouwer (GroenLinks), Kohnstamm (D66), Wolffensperger (D66), ondervoorzitter, Swildens-Rozendaal (PvdA), voorzitter, Van Traa (PvdA), De Hoop-Scheffer (CDA), Soutendijk-van Appeldoorn (CDA), Van de Camp (CDA), Biesheuvel (CDA), Jurgens (PvdA), Koffeman (CDA), Kalsbeek-Jasperse (PvdA), Zijlstra (PvdA), M. M. van der Burg (PvdA).
Plv. leden: Apostolou (PvdA), Willemse-Van der Ploeg (CDA), J. T. van den Berg (SGP), Koetje (CDA), Dees (VVD), Te Veldhuis (VVD), Van der Heijden (CDA), Rempt-Halmans de Jongh (VVD), Vliegthart (PvdA), Sipkes (GroenLinks), Scheltema-de Nie (D66), Groenman (D66), Van der Vaart (PvdA), Middel (PvdA), Tegelaar-Boonacker (CDA), Bijleveld-Schouten (CDA), Doelman-Pel (CDA), Hillen (CDA), Stemerding (PvdA), Vreugdenhil (CDA), Leerling (RPF), Van Nieuwenhoven (PvdA), Van Heemst (PvdA).

De leden van de VVD-fractie hadden met belangstelling kennisgenomen van dit wetsvoorstel. Hieraan ligt een gedachtenwisseling ten grondslag die heeft plaatsgevonden bij de parlementaire behandeling van wetsvoorstel 22 609 Wet op de rechtsbijstand naar aanleiding van een amendement van de leden Soutendijk-van Appeldoorn en Vermeend. Bij die gelegenheid kwam naar voren dat aan dit amendement nogal wat haken en ogen zaten. Tegen deze achtergrond vonden deze leden de memorie van toelichting uiterst mager.

Zij verbaasden zich er enigszins over dat deze wijziging wordt voorgesteld voordat het wetsvoorstel 22 609 door de Eerste Kamer is aanvaard. Uit een oogpunt van zuivere wetgeving vonden zij de ontwikkeling waarbij wijzigingen met fundamentele inhoud worden voorgesteld voordat het oorspronkelijke wetsvoorstel in het Staatsblad is verschenen, onwenselijk.

Node misten de leden van de VVD-fractie een beschouwing over de vraag of daar waar vrijheidsbeneming in het geding is, het gerechtvaardigd is om het aan de verdachte over te laten of hij zich al dan niet door een raadsman laat bijstaan. Eveneens zouden zij graag vernemen of een stelsel zoals thans wordt voorgesteld, eveneens in andere EG-landen bestaat. Zijn hiertegen, zo vroegen zij verder, geen verdragsrechtelijke beletselen?

Een belangrijke categorie zal op grond van dit wetsvoorstel geen ambtshalve toegevoegde raadsman ter terechtzitting hebben. Dit betreft de groep die in verzekering wordt gesteld maar waartegen geen vordering tot bewaring of gevangenneming wordt ingesteld. Indien deze mensen toch ter terechtzitting moeten verschijnen, hangt het van hun inkomen af of zij een eigen bijdrage moeten leveren voor een raadsman.

Zoals ook bij de plenaire behandeling van wetsvoorstel 22 609 naar voren is gekomen, kan het belang derhalve voor een verdachte zijn dat hij in bewaring wordt gesteld waarna hij wordt geschorst, om daardoor ambtshalve een raadsman toegevoegd te krijgen. Gaarne vernamen de leden van de VVD-fractie hierop een reactie van de regering.

Uit het feit dat de Raad van State geen wezenlijke opmerkingen heeft gemaakt, meenden de leden van de CDA-fractie te kunnen aannemen dat het wetsvoorstel volledig voldoet aan grondwettelijke en verdragsrechtelijke verplichtingen.

De leden van de VVD-fractie waren enigszins verrast door het feit dat het advies van de Raad van State kennelijk niet van inhoudelijke aard is. Zij vroegen de regering wanneer het wetsvoorstel naar de Raad van State is toegezonden en wanneer het advies van de Raad van State is verstrekt.

De leden van de CDA-fractie vroegen of er inzicht kan worden verschaft in soort en aantal strafzaken waarin een eigen bijdrage zal worden opgelegd. Zij dachten in het bijzonder aan verkeers- en economische delicten.

Voorts vroegen deze leden naar het financiële gevolgen van dit wetsvoorstel.

Ook de leden van de VVD-fractie stelden deze vraag en zij vroegen de regering alsnog mee te delen welke besparingen hierdoor op het budget voor de rechtshulp te verwachten zijn.

De leden van de D66-fractie hadden met terughoudendheid kennisgenomen van dit wetsvoorstel tot wijziging van het (thans bij de Eerste

Kamer aanhangige) wetsvoorstel op de rechtsbijstand, in verband met de kosten van rechtsbijstand in strafzaken.

Deze leden hadden de volgende vragen.

Wil de regering ingaan op de verenigbaarheid van het opleggen van een eigen bijdrage met artikel 6 lid 3c Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (EVRM) respectievelijk artikel 14 lid 3d Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR)? De leden van de D66-fractie twijfelden op grond van deze bepalingen namelijk aan de toelaatbaarheid van het opleggen van eigen bijdragen aan verdachten die voor gefinancierde rechtsbijstand in aanmerking komen. Een verdachte die niet over voldoende middelen van bestaan beschikt, dient ingevolge deze bepalingen immers kosteloze rechtsbijstand te ontvangen.

Indien een eigen bijdrage wordt verlangd, dan meenden de leden van de D66-fractie dat in ieder geval een bepaling zou moeten worden opgenomen, op grond waarvan de eigen bijdrage door de raadsman wordt gerestitueerd bij ontslag van rechtsvervolgning of vrijspraak van de verdachte.

Deze leden vroegen of het recht op vrije advocatenkeuze in het wetsvoorstel wel voldoende gewaarborgd is. Zij doelden in het bijzonder op de wenselijkheid van een bepaling die verzekert dat de verdachte in de gelegenheid wordt gesteld (na de pikettoevoeging) zijn of haar keuze voor een raadsman kenbaar te maken en die tevens de raadsman in de gelegenheid stelt, kenbaar te maken of hij of zij aan dat verzoek wenst te voldoen.

Ook vroegen deze leden, of artikel 45 niet zou moeten bepalen dat ook de vervanging van de toegevoegde raadsman door het bureau rechtsbijstandvoorziening (op last van de rechter) geschiedt.

De leden van de D66-fractie wezen voorts in het kader van dit wetsvoorstel op de ambtshalve toevoeging in cassatie, waarop zij door de Nederlandse Orde van Advocaten in haar commentaar op het voorliggende wetsvoorstel waren geattendeerd.

Als zij het goed begrepen, is daarin in het geheel niet bij wet voorzien.

Tot slot vroegen deze leden waarom niet bepaald is dat, in aansluiting aan artikel 5 van het ontwerp-Besluit rechtsbijstand- en toevoegcriteria, toevoeging ook mogelijk is bij overtredingen, indien zwaarwegende belangen van de verdachte dit rechtvaardigen of de bijzondere feitelijke of juridische ingewikkeldheid van het geval dat vereist.

Bij de leden van de GroenLinks-fractie waren veel vragen gerezen met betrekking tot dit wetsvoorstel. Zij konden zich niet aan de indruk onttrekken dat het wetsvoorstel overhaast tot stand was gekomen zonder dat er een fundamentele discussie vooraf had plaatsgehad. Heeft de regering bij voorbeeld overleg gepleegd met de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, de Vereniging voor Rechtshulp, de Nederlandse Orde van Advocaten of andere betrokkenen bij de rechtsbijstandsverlening in strafzaken? Wordt met het opleggen van een eigen bijdrage in strafprocedures niet getornd aan het beginsel dat een verdachte onschuldig is, totdat zijn schuld is bewezen? Deze leden wezen erop dat in tegenstelling tot het civiele recht een burger/verdachte in het strafrecht buiten zijn wil om in een proces wordt betrokken. Het initatief ligt bij het Openbaar Ministerie.

Heeft de regering overwogen wat de gevolgen kunnen zijn van dit wetsvoorstel? Zullen er bij voorbeeld verdachten zijn die zonder raadsman/vrouw voor de strafrechter verschijnen en wat betekent dit voor het beginsel van de «equality of arms»? Hoe groot is de mogelijkheid dat verdachten verstek laten gaan? Zal er sprake zijn van een evenwichtige procesvoering? Zal daardoor de strafrechter extra worden belast?

Wordt een burger/verdachte niet tezeer afhankelijk van het beleid van het Openbaar Ministerie, dat al of niet inbewaringstelling vordert? Is het gevolg dat iemand bij gebrek aan cellen, waardoor hij of zij op vrije voeten blijft, moet betalen voor rechtsbijstand, terwijl hij of zij bij voldoende celruimte voor gratis rechtsbijstand in aanmerking komt?

Tenslotte vroegen de leden van de GroenLinks-fractie of bij dit wetsvoorstel is overwogen om pas tot een kostenveroordeling over te gaan nadat de rechter een uitspraak heeft gedaan waarin de verdachte als dader is aangemerkt.

Worden de kosten vergoed als blijkt dat een verdachte ten onrechte, omdat hij onschuldig is, in een strafproces werd betrokken?

ARTIKELEN

Artikel I

Onderdeel B

Artikel 43

De leden van de D66-fractie vroegen waarom in artikel 43, tweede lid, niet eveneens is opgenomen dat het eerste lid van overeenkomstige toepassing is op de toevoeging als bedoeld in artikel 54, vierde lid, van de Beginselenwet gevangeniswezen, artikel 76, tweede lid, van de Wet op de jeugdhulpverlening en artikel 52, derde lid, van de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen. In deze gevallen gaat het toch ook om situaties waarin de (minderjarige) verdachte rechtens van zijn vrijheid is beroofd.

De leden van de D66-fractie vroegen overigens of op ressortniveau (raden voor de rechtsbijstand) reeds voortgang is geboekt met het stellen van (uniforme) inschrijvingsvoorwaarden voor dan wel deskundigheidseisen aan advocaten.

De voorzitter van de commissie,
Swildens-Rozendaal

De griffier van de commissie,
De Gier